

ภาษาและอัตลักษณ์จีนในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของพื้นที่ตำบลธารน้ำทิพย์อำเภอเบตงจังหวัดยะลา

Chinese Language and Identity in the Dragon Boat Festival within the Context of Cultural Tourism in Than Nam Thip Subdistrict, Betong District, Yala Province

วันวิวาร์ แซ่ซัน¹, วิจิตรา บุญแล², ไพลิน บรรพโต³, รัตตา พัฒน์แก้ว⁴, ประภาศรี เทิกขุนทด⁵

¹คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, wanwiwa_sa@northbkk.ac.th

²คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, wanwiwa_sa@northbkk.ac.th

³คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, wanwiwa_sa@northbkk.ac.th

⁴คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, wanwiwa_sa@northbkk.ac.th

⁵คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, wanwiwa_sa@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมายทางภาษาในอาหารเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในตำบลธารน้ำทิพย์ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และ 2) วิเคราะห์อัตลักษณ์จีนและความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เอกสาร จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุไทยเชื้อสายจีน กลุ่มผู้ประกอบการทำบ๊ะจ่าง และกลุ่มเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการตีความตามกรอบภาษาและวัฒนธรรม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ภาษาในบริบทของเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างมิได้ทำหน้าที่เพียงเครื่องมือในการสื่อสาร หากแต่เป็นระบบสัญลักษณ์ที่สะท้อนความหมายทางวัฒนธรรมของชุมชน การเรียกชื่ออาหารว่า “บ๊ะจ่าง” ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาจีนสำเนียงฮกเกี้ยน ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางภาษาในการธำรงร่องรอยทางชาติพันธุ์และความทรงจำร่วมของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สะท้อนการประกอบสร้างและการต่อรองอัตลักษณ์จีนในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ โดยชุมชนยังคงรักษารากเหง้าวัฒนธรรมจีนผ่านพิธีกรรม ภาษา และกรรมวิธีการทำอาหาร ขณะเดียวกันก็มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย อัตลักษณ์ที่ปรากฏผ่านภาษาและอาหารเทศกาลดังกล่าวยังสามารถพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ได้

โดยสรุป ภาษา อัตลักษณ์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันในลักษณะกระบวนการเชิงพลวัต กล่าวคือ ภาษาเป็นฐานของการสร้างความหมาย ความหมายก่อรูปเป็นอัตลักษณ์

และอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งสามารถพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ช่วยเพิ่มคุณค่าและศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดนพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ

คำหลัก: อัตลักษณ์จีน, เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, อำเภอเบตง, ตำบลธารน้ำทิพย์

Abstract

This research aimed to: 1) examine the linguistic meanings embedded in the cuisine of the Dragon Boat Festival within the Thai-Chinese community in Than Nam Thip Subdistrict, Betong District, Yala Province; and 2) analyze Chinese cultural identity and its connection to cultural tourism. This study employed a qualitative research approach, utilizing in-depth interviews and document analysis. Data were collected from 10 key informants, including community leaders, Thai-Chinese elders, Bac-chang (zongzi) entrepreneurs, and tourism officials. The data were analyzed using content analysis and interpretive approaches based on the language and cultural framework.

The findings for the first objective revealed that language within the context of the Dragon Boat Festival functions not merely as a communication tool, but as a semiotic system reflecting the community's cultural meanings. The term “Bac-chang,” a loanword from the Hokkien Chinese dialect, serves as a linguistic symbol that preserves ethnic traces and the collective memory of the Thai-Chinese community in Betong.

Regarding the second objective, the results indicated that the Dragon Boat Festival serves as a social space reflecting the construction and negotiation of Chinese identity within the multicultural context of the southern border. The community maintains its Chinese roots through rituals, language, and culinary processes while simultaneously adapting to the contemporary Thai social context. The identity manifested through the festival's language and cuisine can be further developed into cultural capital, with the potential to promote cultural tourism in the area.

In conclusion, language, identity, and cultural tourism are interrelated through a dynamic process: language serves as the foundation for meaning-making, these meanings shape identity, and a robust identity can be transformed into cultural capital that significantly enhances the value and potential of cultural tourism in a multicultural borderland.

Keywords: Chinese Identity, Dragon Boat Festival, Cultural Tourism, Betong, Than Nam Thip Subdistrict

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเพณีการไหว้บ๊ะจ่าง หรือ "เทศกาลตวนอู่" เป็นมรดกวัฒนธรรมอาหารสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนทั่วประเทศที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันตามพื้นที่ เช่น ชุมชนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ต หรือย่านเยาวราชในกรุงเทพมหานคร ทว่าสำหรับอำเภอเบตง จังหวัดยะลา เทศกาลนี้มิได้เป็นเพียงการสืบทอดจารีตตามกาลเวลา แต่ยังเป็นภาพสะท้อนของความศรัทธาและการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของบรรพบุรุษไว้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งกลายเป็นสายใยวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเหนียวแน่นทั้งนี้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวผ่านแนวคิดภาษาและวัฒนธรรมที่มองว่าภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่สะท้อนความหมายและอัตลักษณ์ของกลุ่มคน โดยเฉพาะการคงใช้คำเรียก “บ๊ะจ่าง” ซึ่งเป็นคำยืมมาจากภาษาจีน สะท้อนการธำรงร่องรอยทางภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2560) นอกจากนี้ อาหารและเทศกาลยังสามารถพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการสร้างคุณค่าและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญ (กติกา กลิ่นจันทร์แดง, 2563)

อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เป็นพื้นที่ชายแดนใต้สุดของประเทศไทยที่มีลักษณะสังคมแบบพหุวัฒนธรรมอย่างชัดเจน โครงสร้างประชากรประกอบด้วยชาวมุสลิมประมาณร้อยละ 50 ชาวไทยเชื้อสายจีนประมาณร้อยละ 30 และกลุ่มอื่น ๆ ร้อยละ 20 ซึ่งสะท้อนการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และความเชื่อที่หลากหลายอย่างกลมกลืน (นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว, 2561) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ตำบลธารน้ำทิพย์ที่มีประชากรเป็นไทยเชื้อสายจีนกว่า 10,000 คน (มากกว่าตำบลอื่นในอำเภอเบตง) จึงมีผู้คนกล่าวไว้ว่าเป็นหมู่บ้านของชาวไทยเชื้อสายจีนกว่า 10,000 คนที่ใหญ่ที่สุดของอำเภอเบตง ท่ามกลางความหลากหลายนี้ เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างหรือเทศกาลตวนอู่ กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ ซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่พิธีกรรมทางศาสนาหรือความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านภาษาและอาหาร

ภายใต้บริบทการพัฒนาเชิงนโยบาย อำเภอเบตงได้รับการยกระดับให้เป็นหนึ่งในสามเมืองต้นแบบตามกรอบแนวคิด “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา (มนัส สุทธิการ และ ญฐาระวี พงศ์กระพันธุ์, 2566) การขับเคลื่อนดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน การท่องเที่ยว และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มมูลค่าและสร้างความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ ในด้านการท่องเที่ยว ข้อมูลเชิงประจักษ์ระบุว่านักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าสู่จังหวัดยะลาส่วนใหญ่เป็นชาวจีน โดยเฉพาะกลุ่มเชื้อสายจีน (วรรณถ แซ่เซิน และคณะ, 2562) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อรายได้ทางเศรษฐกิจของพื้นที่ การสำรวจทรัพยากรทางวัฒนธรรมในอำเภอเบตงพบว่า ทั้งมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น อาหารท้องถิ่น

กิจกรรมประเพณี และศาสนสถาน ล้วนมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวแบบชุมชนเป็นฐาน (เกษตรชัย และหิม และคณะ, 2567) ซึ่งสะท้อนความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนและชี้ให้เห็นศักยภาพของมรดกวัฒนธรรมจีนในเขตที่สามารถพัฒนาเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับวันไหว้บะจ่างเป็นประเพณีจีนโบราณที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเทศกาลสำคัญของชาวจีน ถือเป็น 1 ใน 3 เทศกาลสำคัญของชาวจีน ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลไหว้พระจันทร์ และเทศกาลไหว้บะจ่าง ซึ่งในบริบทของพื้นที่อำเภอเบตง ประเพณีดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวมกลุ่มทางสังคมและส่งต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น การนำเสนอเรื่องราวและวิถีการกินที่ผูกพันกับเทศกาลนี้สามารถพัฒนาไปสู่การสร้างจุดขายใหม่ในการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การทำความเข้าใจในพลวัตและการดำรงอยู่ของประเพณีไหว้บะจ่างจึงเป็นรากฐานสำคัญที่จะช่วยให้การวางแผนจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงโครงสร้างหรือภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเป็นหลัก ขณะที่มิติทางภาษาและอัตลักษณ์ในฐานะรากฐานเชิงสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมยังได้รับการศึกษาค่อนข้างจำกัด ด้วยเหตุนี้ การศึกษาภาษาและอัตลักษณ์จีนผ่านเทศกาลไหว้บะจ่างในบริบทของอำเภอเบตงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงวิชาการซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดน และในเชิงปฏิบัติซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การเลือกพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เป็นกรณีศึกษามีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนที่มีชุมชนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่มาอย่างยาวนาน และมีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเชื้อสายจีนเดินทางเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เทศกาลไหว้บะจ่างมิได้มีบทบาทเพียงในระดับชุมชน แต่ยังเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ข้ามพรมแดน และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความหมายทางภาษาในอาหารเทศกาลไหว้บะจ่างของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในตำบลธารน้ำทิพย์อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
2. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์จีนและความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านอาหารเทศกาลไหว้บะจ่างในพื้นที่ตำบลธารน้ำทิพย์อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ก่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับความหมายทางภาษาในอาหารเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างและบทบาทของภาษาในการสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ตำบลธารน้ำทิพย์อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
2. ให้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับอัตลักษณ์จีนและความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน

กรอบแนวคิด

งานวิจัยนี้บูรณาการแนวคิด 3 ด้าน ได้แก่

1. แนวคิดภาษาและวัฒนธรรม (Language & Culture)
2. แนวคิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity)
3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

งานวิจัยนี้เสนอว่ามีความสัมพันธ์เชิงกระบวนการ ดังนี้

ภาษา → การสร้างความหมาย → การสะท้อนอัตลักษณ์ → การแปรเป็นทุนทางวัฒนธรรม → การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดภาษาและวัฒนธรรม

แนวคิดภาษาและวัฒนธรรมตั้งอยู่บนฐานความเข้าใจว่า ภาษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรม และเป็นกลไกหลักในการถ่ายทอดความหมาย ความเชื่อ และความทรงจำทางสังคม Sapir (1921) อธิบายว่า ภาษาไม่เพียงสะท้อนวัฒนธรรม แต่ยังมีบทบาทในการกำหนดกรอบความคิดและโลกทัศน์ของผู้ใช้ภาษา ขณะที่ Kramsch (1998) ชี้ให้เห็นว่า ภาษาเป็น “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” (cultural space) ที่เชื่อมโยงผู้คนกับอดีต ประเพณี และอัตลักษณ์ของกลุ่ม

ในกรณีของเทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง หรือที่รู้จักในภาษาจีนว่า “端午节” เทศกาลดังกล่าวมีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 2,000 ปี โดยมีรากฐานจากตำนานของชวีหยวน (屈原) กวีและขุนนางแห่งรัฐฉู่ในสมัยจ้านกั๋ว ซึ่งกระโดดแม่น้ำเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อบ้านเมือง ประชาชนจึงพายเรือออกค้นหาและโยนข้าวห่อใบไผ่ลงแม่น้ำเพื่อไม่ให้ปลากัดกินร่างของเขา ข้าวห่อใบไผ่ดังกล่าวพัฒนามาเป็น “肉粽” หรือ “บ๊ะจ่าง” ในบริบทภาษาไทย เทศกาลนี้จึงมิได้เป็นเพียงกิจกรรมตามปฏิทินจันทรคติ หากเป็นพิธีกรรมที่สื่อความหมายเกี่ยวกับความกตัญญู ความจงรักภักดี และความสามัคคีของชุมชน

ในเชิงภาษาศาสตร์ คำว่า “บ๊ะจ่าง” เป็นคำยืมจากภาษาจีนสำเนียงฮกเกี้ยน ซึ่งสะท้อนกระบวนการถ่ายทอดภาษาในชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล การคงใช้คำดังกล่าวแทนการแปลเป็นภาษาไทย แสดงให้เห็นถึงการรักษาร่องรอยทางภาษาและการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านระบบสัญลักษณ์ Hall (1997) อธิบายว่า ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ทำหน้าที่สร้างความหมายทางวัฒนธรรม ดังนั้น การเรียกชื่ออาหารว่า “บ๊ะจ่าง” จึงมิได้เป็นเพียงการระบุชนิดอาหาร แต่เป็นการสื่อสารถึงรากเหง้าและความทรงจำร่วมของกลุ่ม นอกจากนี้ เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างยังมีความสำคัญในฐานะมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) ตามกรอบของ UNESCO (2003) เนื่องจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อ พิธีกรรม อาหาร และการมีส่วนร่วมของชุมชน วัฒนธรรมไหว้บ๊ะจ่างในชุมชนไทยเชื้อสายจีนจึงสะท้อนกระบวนการปรับตัวของวัฒนธรรมจีนในบริบทสังคมไทยชายแดนใต้ โดยยังคงรักษาโครงสร้างความหมายหลักของเทศกาลไว้

ในบริบทของอำเภอเบตง การประกอบพิธีกรรมไหว้บ๊ะจ่างและการใช้คำเรียกเฉพาะทางภาษาเป็นกระบวนการผลิตซ้ำวัฒนธรรม (cultural reproduction) ที่เชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับรากเหง้าทางชาติพันธุ์ ภาษาในเทศกาลจึงทำหน้าที่เป็นทั้งสื่อกลางของความหมายและเครื่องมือในการธำรงอัตลักษณ์ของชุมชน

2. แนวคิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) เป็นกระบวนการสร้างความหมายเกี่ยวกับ “ความเป็นเรา” ของกลุ่มคน ซึ่งมีได้เป็นสิ่งตายตัว หากเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้าง (constructed) และเปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ Hall (1996) อธิบายว่า อัตลักษณ์เกิดจากกระบวนการนิยามตนเองผ่านภาษา สัญลักษณ์ และความทรงจำร่วมของกลุ่ม โดยภาษาและวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการธำรงและผลิตซ้ำความหมายดังกล่าว นอกจากนี้ แนวคิดสัญลักษณ์ทางภาษาในบริบทสังคมไทยสามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิดของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2560) ที่เสนอว่า ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารความหมายโดยตรง หากแต่แฝงนัยทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของผู้ใช้ภาษา โดยเฉพาะในกรณีของคำยืมจากภาษาต่างประเทศ ซึ่งสะท้อนกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

ในมิติของพื้นที่ Relph (1976) เสนอแนวคิดเรื่อง place identity ว่า อัตลักษณ์ของสถานที่เกิดจากประสบการณ์ร่วมและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ผู้คนยึดโยง อาหารและเทศกาลจึงมิใช่เพียงกิจกรรมทางประเพณี หากเป็นเครื่องหมายทางชาติพันธุ์ (ethnic marker) ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่ และช่วยสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

แนวคิดของ Bourdieu (1986) เรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรม” (cultural capital) ช่วยอธิบายเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมสามารถกลายเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเมื่อได้รับการยอมรับในสังคม อัตลักษณ์ที่

ได้รับการสื่อสารและยืนยันซ้ำผ่านพิธีกรรม ภาษา และการปฏิบัติทางสังคม จึงสามารถแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางวัฒนธรรมได้ โดยเฉพาะเมื่อถูกเชื่อมโยงกับการรับรู้ของสังคมภายนอก

นอกจากนี้ Goffman (1959) เสนอแนวคิดเรื่องการแสดงบทบาททางสังคม (dramaturgical perspective) ว่า อัตลักษณ์ถูกแสดงออกผ่าน “การแสดง” (performance) ในชีวิตประจำวัน บุคคลเลือกนำเสนอภาพลักษณ์บางประการต่อสาธารณะเพื่อยืนยันตัวตนของตน การเข้าร่วมเทศกาล การประกอบพิธีกรรม หรือการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม จึงเป็นกระบวนการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ในเชิงปฏิบัติ

3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (UNESCO, 2003) Richards (2018) อธิบายว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถถูกแปรเปลี่ยนเป็นทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจได้ หากมีการตีความและนำเสนออย่างเหมาะสม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่เพียงแต่สร้างประสบการณ์ที่มีความหมายให้กับผู้เดินทาง แต่ยังช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย โดยการสนับสนุนการผลิตสินค้าท้องถิ่นและการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้ไปยังชุมชน ซึ่งในทางกลับกันจะส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมท้องถิ่น (Cottam, 2020) นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นช่องทางในการสร้างความเข้าใจและการแลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งช่วยลดอุปสรรคและความเข้าใจผิดระหว่างประเทศ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาการตลาดที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเติบโตอย่างยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต

องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังครอบคลุมถึงความถ่องแท้ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่นักท่องเที่ยวแสวงหาในการสัมผัสวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน การจัดการท่องเที่ยวในลักษณะนี้จึงต้องรักษาสมดุลระหว่างการนำเสนอเพื่อความบันเทิงและการรักษาความถูกต้องตามประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ในยุคปัจจุบันยังมีการประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยตรง เช่น การทดลองทำหัตถกรรมหรือการเรียนรู้การปรุงอาหารท้องถิ่น ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับประสบการณ์การเดินทางและสร้างความผูกพันเชิงลึกระหว่างนักท่องเที่ยวกับพื้นที่ การบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนจึงเป็นหัวใจสำคัญเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและป้องกันผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างเกินขีดจำกัด โดยการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับและการสื่อสารความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบจะช่วยรักษาคุณค่าดั้งเดิมให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และรักษาความภาคภูมิใจในรากเหง้าของคนในท้องถิ่นสืบไป การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมยังเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกและเกิดความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในบริบทของการท่องเที่ยวสมัยใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาภาษาและอัตลักษณ์จีนในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเบตงจังหวัดยะลา โดยให้ความสำคัญกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการปฏิบัติภารกิจจริงของชุมชนในช่วงเทศกาลเทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง (端午节)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน โดยพิจารณาจากบทบาทและความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเทศกาล ประกอบด้วย ผู้สูงอายุไทยเชื้อสายจีน จำนวน 4 คน ผู้ประกอบการทำบ๊ะจ่าง จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมุ่งให้เกิดความหลากหลายของข้อมูล (Data Diversity) เพื่อสะท้อนทั้งมิติทางภาษา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจการท่องเที่ยว

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาความหมายทางภาษาในคำเรียกและการสื่อสารเกี่ยวกับ “บ๊ะจ่าง” ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง และกระบวนการสะท้อนอัตลักษณ์จีนผ่านพิธีกรรม อาหาร และการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการเชื่อมโยงเทศกาลกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาคือ ตำบลธารน้ำทิพย์ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยเขตการปกครองของตำบลธารน้ำทิพย์แบ่งพื้นที่การดูแลออกเป็นทั้งหมด 4 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านธารน้ำทิพย์ (หรือที่รู้จักในชื่อบ้านอัยเยอร์เบอร์จิง) หมู่ที่ 2 บ้านบาตตูแง หมู่ที่ 3 บ้านกาแป๊ะซาลัง และหมู่ที่ 4 บ้านจาเราะชูชู ซึ่งหมู่ที่ 1 บ้านธารน้ำทิพย์เป็นพื้นที่ของชุมชนชาวจีนที่สืบทอดประเพณีเทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง

3. กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ เจาะจง บุคคลที่มีบทบาทและมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเทศกาล รวมทั้งสิ้น 10 คน ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล		ชื่อสถานประกอบการ/ ร้านค้า / หน่วยงาน / องค์กร	ตำแหน่ง	บทบาท / ความเกี่ยวข้อง
กลุ่มผู้สูงอายุไทย เชื้อสายจีน (4 คน)	1	ชุมชนไทยเชื้อสายจีน ตำบล ตลาดรณน้ำทิพย์ อ.เบตง	ผู้อาวุโส	ให้ข้อมูลประวัติและความหมาย ของเทศกาล
	2	ชุมชนไทยเชื้อสายจีน ตำบล ตลาดรณน้ำทิพย์ อ.เบตง	ผู้อาวุโส	ถ่ายทอดความเชื่อและพิธีกรรม
	3	ชุมชนไทยเชื้อสายจีน ตำบล ตลาดรณน้ำทิพย์ อ.เบตง	ผู้อาวุโส	ให้ข้อมูลด้านภาษาและคำเรียก อาหาร
	4	ชุมชนไทยเชื้อสายจีน ตำบล ยะรม อ.เบตง	ผู้อาวุโส	อธิบายการสืบทอดวัฒนธรรม
กลุ่ม ผู้ประกอบการทำ บ๊ะจ่าง (2 คน)	5	ร้านบ๊ะจ่าง ตลาดเบตง	เจ้าของร้าน	อธิบายขั้นตอนและความหมาย ของการทำบ๊ะจ่าง
	6	บ๊ะจ่างอาโก้	เจ้าของร้าน	สะท้อนการจำหน่ายและความ นิยม
กลุ่มผู้นำชุมชน (2 คน)	7	ตำบลรณน้ำทิพย์ อำเภอเบตง	กำนันตำบลรณน้ำ ทิพย์	ให้ข้อมูลการจัดกิจกรรมเทศกาล
	8	หมู่บ้านรณน้ำทิพย์ อำเภอเบตง	ผู้ใหญ่บ้าน	สนับสนุนข้อมูลการจัดงาน
กลุ่มเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการ ท่องเที่ยว (2 คน)	9	เทศบาลเมืองเบตง	เจ้าหน้าที่กอง การศึกษา	ให้ข้อมูลด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น
	10	เทศบาลเมืองเบตง	เจ้าหน้าที่สำนัก ปลัดเทศบาล	ให้ ข้อมูล การ ส่ง เสริม การ ท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำการเก็บข้อมูลหนังสือ ตำรา บทความ ข้อมูลอินเทอร์เน็ตทั้งภาษาจีนและภาษาไทยที่เกี่ยวข้องและทำการเก็บข้อมูลต่างๆ ในเดือนธันวาคม 2568
2. เมื่อได้รับข้อมูลการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนทั้งข้อมูล
3. ทำการสรุปแนวคิดเพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงประจักษ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ไม่ใช้สถิติเชิงปริมาณในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ในการสังเคราะห์และตีความข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) โดยผู้วิจัยดำเนินการถอดเทปและจัดระเบียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นระบบ จากนั้นทำการกำหนดรหัสข้อมูล (coding) เพื่อจัดหมวดหมู่ (categorization) และสังเคราะห์ประเด็นหลัก (themes) ก่อนตีความเชิงความหมายภายใต้กรอบแนวคิดทางภาษาและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องภาษาและอัตลักษณ์จีนในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้อธิบายการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความหมายทางภาษาในอาหารเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า บ๊ะจ่าง (肉粽) มิได้เป็นเพียงชื่ออาหาร หากเป็นหน่วยความหมายทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความทรงจำทางชาติพันธุ์ของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา อาหารชนิดนี้จึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางภาษา (linguistic symbol) ที่สะท้อนรากเหง้าและการสืบทอดอัตลักษณ์ข้ามรุ่น

คำว่า “บ๊ะจ่าง” มีที่มาจากภาษาจีนสำเนียงฮกเกี้ยน (Hokkien) ซึ่งสอดคล้องกับประวัติการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลเข้าสู่พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยและคาบสมุทรมลายู การคงใช้คำว่า “บ๊ะจ่าง” แทนการแปลเป็นภาษาไทย เช่น “ข้าวห่อใบไม้” สะท้อนกระบวนการรักษาร่องรอยทางภาษา (linguistic retention) และการอ้างอัตลักษณ์ผ่านคำเรียกเฉพาะ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับ “การเรียกชื่อให้ถูกต้อง” โดยมองว่าการออกเสียงตามสำเนียงดั้งเดิมเป็นการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ และเป็นส่วนหนึ่งของการสืบทอดวัฒนธรรมทางภาษาไปยังคนรุ่นหลัง

ในบริบทของอำเภอเบตง ซึ่งเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม มีชาวไทยเชื้อสายจีนหลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน ได้แก่ กวางตุ้ง กวางไส ฮกเกี้ยน และแต้จิ๋ว อย่างไรก็ตาม คำว่า “บ๊ะจ่าง” ได้กลายเป็น

คำมาตรฐานที่ใช้ร่วมกันในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ภาคใต้ของไทยและประเทศมาเลเซียได้รับอิทธิพลจากภาษาฮกเกี้ยนอย่างกว้างขวาง จึงทำให้คำเรียกดังกล่าวมีสถานะเป็นคำกลางในบริบทท้องถิ่น

ในเชิงวัฒนธรรมอาหาร บ๊ะจ่างที่คนไทยเรียกกันโดยทั่วไป แท้จริงแล้วเป็นชนิดย่อยของอาหารที่เรียกว่า “จ้งจี้” (粽子) ซึ่งมีความหลากหลายตามบริบทภูมิภาคของประเทศจีน ด้วยพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่กว้างใหญ่และความแตกต่างด้านวัตถุดิบ วัฒนธรรม และรสนิยมการบริโภค ทำให้เกิดรูปแบบบ๊ะจ่างที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันอย่างชัดเจน คำกล่าวที่ว่า “เหนื่อหวาน ใต้เค็ม” มักถูกใช้เพื่ออธิบายแนวโน้มรสชาติของบ๊ะจ่างในประเทศจีน โดยสามารถจำแนกสายตระกูลหลักได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. บ๊ะจ่างสไตล์กวางตุ้ง (กวางตุ้ง ฮ่องกง มาเก๊า) มีลักษณะเป็นทรงพีระมิดหรือทรงแท่ง ใต้มีปริมาณมากและหลากหลาย จัดอยู่ในกลุ่มบ๊ะจ่างเค็มรสจัด ใต้มียอดนิยม ได้แก่ หมูสามชั้น ไข่เค็ม ถั่วเขียว กังปวย และเห็ดหอม จุดเด่นคือเนื้อสัมผัสนุ่ม มีกลิ่นหอมเข้มข้น นิยมบริโภคทั้งในเทศกาลและในร้านติ่มซำ

2. บ๊ะจ่างเจียงซิง (มณฑลเจ้อเจียง ซูโจว) ได้รับการยกย่องว่าเป็น “ราชาแห่งบ๊ะจ่าง” โดดเด่นด้วยความเหนียวนุ่มกำลังดี ไม่เละ และมีรสมันที่ไม่เลี่ยน ใต้มียอดนิยมคือหมูสามชั้นหมักซีอิ้วสูตรเฉพาะ รูปทรงมักเป็นสี่เหลี่ยมยาวหรือที่เรียกว่า “บ๊ะจ่างหมอน”

3. บ๊ะจ่างสไตล์เหนื่อ (ปักกิ่ง ซานตง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เน้นรสหวาน นิยมรับประทานเป็นของหวาน ใต้มีที่พบมาก ได้แก่ พุทราเชื่อมและถั่วแดง บางพื้นที่ใช้ข้าวฟ่างแทนข้าวเหนียว ทำให้มีเนื้อสัมผัสเหนียวกว่าปกติ วิธีรับประทานมักลอกใบออกแล้วจิ้มน้ำตาลทราย

4. บ๊ะจ่างมินหนาน/ฮกเกี้ยน (ฮกเกี้ยน ไต้หวัน และพื้นที่เบตง) ในภาษาฮกเกี้ยนเรียกว่า “บ๊ะจ่าง” (肉粽) จุดเด่นสำคัญคือการนำข้าวเหนียวไปผัดกับเครื่องปรุงรูก่อนห่อ ทำให้รสชาติเข้มข้นและมีกลิ่นหอมเฉพาะตัว ใต้มียอดนิยม ได้แก่ หมูพะโล้ กุ้งแห้ง เห็ดหอม และเกาลัด

บ๊ะจ่างในอำเภอเบตงได้รับอิทธิพลโดยตรงจากวัฒนธรรมฮกเกี้ยนและแต้จิ๋ว ทั้งในด้านภาษาเรียกและกรรมวิธีการทำ โดยเฉพาะลักษณะ “รสเค็ม” และกระบวนการผัดข้าวก่อนห่อ ซึ่งกลายเป็นรูปแบบหลักที่พบในพื้นที่ รูปแบบดังกล่าวมิได้เป็นเพียงความแตกต่างทางรสชาติ หากสะท้อนสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย บ๊ะจ่างจึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงเครือข่ายชาติพันธุ์จีนข้ามพรมแดน กล่าวโดยสรุป “บ๊ะจ่าง” ในบริบทของเบตงมิได้เป็นเพียงอาหารเทศกาล หากเป็นเครื่องมือทางภาษาและวัฒนธรรมที่อ้างความทรงจำร่วม สะท้อนกระบวนการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ และเชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่นเข้ากับโลกวัฒนธรรมจีนในระดับภูมิภาค

2. วิเคราะห์อัตลักษณ์จีนและความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านอาหารเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในอำเภอเบตงมิได้เป็นเพียงกิจกรรมตามปฏิทินจันทรคติของชุมชนจีน หากเป็น “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” ที่เปิดโอกาสให้เกิดการแสดงออก การต่อรอง และการอ้างอัตลักษณ์จีนภายใต้บริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนได้

2.1 เทศกาลในฐานะพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ (Identity Performance)

ในบริบทของเบตง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา การประกอบพิธีกรรมไหว้บ๊ะจ่างจึงทำหน้าที่เป็น “พื้นที่เชิงสัญลักษณ์” ที่ชุมชนไทยเชื้อสายจีนใช้แสดงความเป็นกลุ่ม (sense of belonging) ผ่านภาษา อาหาร พิธีกรรม และการรวมกลุ่มของครอบครัว การห่อบ๊ะจ่างร่วมกันในครัวเรือนมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทำอาหาร แต่เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และคุณค่าทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากสะท้อนว่า การรวมตัวของสมาชิกครอบครัวในช่วงเทศกาลเป็นช่วงเวลา “ทำให้รู้สึกถึงความเป็นเงินของตนเอง” อย่างชัดเจน ดังนั้น อัตลักษณ์จีนในเบตงจึงมิใช่อัตลักษณ์ที่หยุดนิ่ง หากเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้าง (constructed) และผลิตซ้ำ (reproduced) ผ่านการปฏิบัติทางสังคมในเทศกาลอย่างต่อเนื่อง

2.2 การต่อรองอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

ลักษณะพิเศษของเบตงคือการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ภายใต้บริบทดังกล่าว เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างมิได้จำกัดอยู่เฉพาะชุมชนจีนเท่านั้น หากยังเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองที่คนต่างศาสนาและต่างเชื้อสายรับรู้และยอมรับ การเปิดพื้นที่จำหน่ายบ๊ะจ่างในตลาดหรือการจัดกิจกรรมเทศกาลในเชิงสาธารณะ สะท้อนกระบวนการ “ต่อรองอัตลักษณ์” (identity negotiation) ระหว่างความเป็นจีนดั้งเดิมกับบริบทสังคมไทยชายแดนใต้ กล่าวคือ ชุมชนยังคงรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมไว้ ขณะเดียวกันก็ปรับรูปแบบการนำเสนอให้สอดคล้องกับบริบทสาธารณะร่วมสมัย อัตลักษณ์จีนในเบตงจึงมีลักษณะเป็น “อัตลักษณ์เชิงพลวัต” ที่ดำรงอยู่ได้เพราะสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างสมดุล

2.3 บ๊ะจ่างในฐานะทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)

ผลการศึกษาพบว่า อาหารเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ ทั้งในมิติความหมายทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และกรรมวิธีการผลิตที่มีเอกลักษณ์ เบตงซึ่งเป็นเมืองชายแดนที่มีนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียเชื้อสายจีนเดินทางเข้ามาจำนวนมาก อัตลักษณ์จีนที่ปรากฏผ่านเทศกาลและอาหารจึงสามารถเชื่อมโยงกับความทรงจำทางชาติพันธุ์ของนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวได้โดยตรง บ๊ะจ่างจึงมิใช่เพียงอาหาร แต่เป็น “สื่อกลางทางวัฒนธรรม” ที่สร้างความรู้สึกใกล้ชิดและเชื่อมโยงทางอารมณ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว เมื่ออัตลักษณ์ได้รับการยอมรับในระดับสาธารณะและถูกนำเสนอผ่านกิจกรรมเทศกาล การประชาสัมพันธ์หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อัตลักษณ์ดังกล่าวสามารถแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจได้

2.4 ความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายผ่านการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ในกรณีของเบตง เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างเบตง (หรือวันตวนอู่เจีย) ซึ่งเทศกาลนี้จัดติดต่อกันมาตั้งแต่ปี 2567จนถึงปัจจุบัน โดยงานเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างจัดขึ้นตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินจีน (31 พฤษภาคม 2568) เป็นงานประเพณีสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา มีกิจกรรมหลักคือการทำบ๊ะจ่างสูตรโบราณไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสาธิตทำบ๊ะจ่าง และการแข่งขันกินบ๊ะจ่างยักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2568) จัดขึ้นในช่วงเดือนมิถุนายนของทุกปี ภายใต้การสนับสนุนของเทศบาลเมืองเบตงและเทศบาลตำบลธารน้ำทิพย์ เพื่อร่วมรำลึกถึง "ซวีหยวน" (屈原) กวีผู้รักชาติและสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมให้คงอยู่สืบไป กิจกรรมไฮไลท์ที่ดึงดูดความสนใจจากทั้งชาวเบตงและนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียเป็นอย่างมาก คือการแข่งขันกินบ๊ะจ่างไส้แน่นขนาดใหญ่พิเศษน้ำหนักถึง 1 กิโลกรัม ภายในเวลา 10 นาที นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมตามความเชื่อที่สะท้อนผ่านชุดของไหว้มงคลอันประกอบด้วย บ๊ะจ่าง ผลไม้มงคล 5 ชนิด ได้แก่ ส้ม สาลี่ แอปเปิ้ลแดง แก้วมังกร กล้วยหอม และน้ำชา 5 ถ้วย ซึ่งแสดงถึงความประณีตและการรักษาจารีตประเพณีในพื้นที่พหุวัฒนธรรมแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างบตงมีองค์ประกอบครบถ้วนทั้งในด้าน เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ภาษาและคำเรียกเฉพาะ พิธีกรรมและความเชื่อกรรม วิธีการทำอาหารแบบดั้งเดิม องค์ประกอบเหล่านี้สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมเชิงประสบการณ์ เช่น การสาธิตการทำบ๊ะจ่าง การเล่าเรื่องตำนานซวีหยวนหรือการจัดตลาดอาหารเทศกาล ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณค่าเชิงประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว

นายสมิคร นอระพา นายกเทศมนตรีเปิดเผยว่า เทศบาลตำบลธารน้ำทิพย์ ได้จัดโครงการจัดงานวันไหว้บ๊ะจ่าง ประจำปี 2568 ทั้งนี้เพื่ออนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมโบราณของชาวไทยเชื้อสายจีน และเพื่อสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน และกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวของตำบลธารน้ำทิพย์และอำเภอเบตง (ไทยนิวส์, 2568) ดังนั้นในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเบตงมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจวัฒนธรรมจีนและอาหารท้องถิ่น ผ่านการจัดงานเทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง ที่ไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับอาหาร แต่ยังเป็นการสร้างพื้นที่ในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชนไทยเชื้อสายจีนและนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการการทำบ๊ะจ่างและวัตถุดิบที่ใช้ ก็เป็นโอกาสในการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับผู้เข้าเยี่ยมชม

นอกจากนี้ การสร้างโปรแกรมทัวร์ที่เน้นการสัมผัสวัฒนธรรม ผ่านการมีส่วนร่วมในการทำอาหาร การสัมผัสกับการใช้ชีวิตประจำวันของชุมชน ทำให้เกิดการตระหนักรู้ถึงอัตลักษณ์ที่หลากหลายและการเคารพต่อมรดกทางวัฒนธรรม โดยชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเหล่านี้ ยังสามารถสร้างรายได้เสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องภาษาและอัตลักษณ์จีนในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเบตงจังหวัดยะลา พบประเด็นที่สำคัญที่สามารถนำมาสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความหมายทางภาษาในอาหารเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ภาษาที่ปรากฏในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างมิได้ทำหน้าที่เพียงเครื่องมือสื่อสารในระดับพื้นฐาน หากแต่ทำหน้าที่เป็น “กลไกเชิงสัญลักษณ์” ที่มีบทบาทสำคัญในการสะท้อน อารมณ์ และผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา การคงไว้ซึ่งคำเรียก “บ๊ะจ่าง” ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาจีนสำเนียงฮกเกี้ยน เป็นประจักษ์พยานของการรักษา “ร่องรอยทางภาษา” (Linguistic traces) ท่ามกลางบริบทสังคมไทยพหุวัฒนธรรม และสะท้อนถึงกระบวนการธำรงความต่อเนื่องของ “ความทรงจำร่วมทางชาติพันธุ์” (Collective ethnic memory) ผ่านระบบสัญญาณทางภาษาอย่างมีนัยสำคัญ

ภาษาในเทศกาลจึงมิใช่เพียงชุดคำศัพท์ที่ใช้เรียกขานอาหาร แต่เปรียบเสมือน “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” ที่เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของชุมชนเข้าด้วยกัน การสื่อสารคำดังกล่าวในบริบทพิธีกรรม การถ่ายทอดความหมายสู่คนรุ่นหลัง และการปรับใช้ควบคู่กับภาษาไทยในพื้นที่สาธารณะ สะท้อนให้เห็นถึง “พลวัตของอัตลักษณ์” ที่มีลักษณะลื่นไหล กล่าวคือ อัตลักษณ์จีนในเบตงมิได้ดำรงอยู่อย่างหยุดนิ่ง แต่เป็นกระบวนการที่ถูกประกอบสร้างอย่างต่อเนื่อง (Continuously constructed) ผ่านการปฏิบัติทางภาษา อาหาร และพิธีกรรมที่ปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์จีนและความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านอาหารเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ที่ถ่ายทอดผ่านภาษาและประเพณีการบริโภคอาหาร สามารถแปรสภาพเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural capital) ที่มีศักยภาพสูงต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่มีความเชื่อมโยงทางชาติพันธุ์อย่างแนบแน่นกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน การนำเสนอเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในฐานะ “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” ที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ จะช่วยสร้าง “คุณค่าเชิงประสบการณ์” (Experiential value) ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ลึกซึ้งกว่าการบริโภคอาหารในเชิงพาณิชย์เพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม การยกระดับเทศกาลสู่มิติการท่องเที่ยวจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานความเข้าใจในความหมายทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจกับการรักษาคุณค่าทางสัญลักษณ์ของชุมชน โดยสรุป อัตลักษณ์จีนในบริบทของเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างสามารถอธิบายได้ในฐานะกระบวนการเชิงพลวัตที่เชื่อมโยงจาก “ภาษา” สู่ “อัตลักษณ์” และจาก “อัตลักษณ์” สู่ “ทุนทาง

วัฒนธรรม” ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่พหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ให้เติบโตอย่างมีรากเหง้าและยั่งยืน

อภิปรายผล

จากข้อสรุปของผลการวิจัยข้างต้นมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

อภิปรายผลจากวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1

การศึกษาความหมายทางภาษาในอาหารเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ภาษาในบริบทของเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างมิได้ทำหน้าที่เพียงเครื่องมือเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันเท่านั้น หากแต่ดำรงสถานะเป็น “ระบบสัญญาณ” (system of signs) ที่ทำหน้าที่สร้างและผลิตซ้ำความหมายทางวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการแทนความหมาย (representation) ของ Hall (1997) ที่อธิบายว่าภาษาเป็นกลไกสำคัญในการประกอบสร้างความหมายและความจริงทางสังคม

ในบริบทของชุมชนไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเบตง การเรียกชื่ออาหารว่า “บ๊ะจ่าง” จึงมิใช่เพียงการระบุชนิดของอาหารเพื่อการบริโภค หากเป็นกระบวนการแทนความหมายของความเป็นจีนผ่านสัญลักษณ์ทางภาษา การคงไว้ซึ่งคำยืมจากภาษาจีนสำเนียงฮกเกี้ยนสะท้อนถึงกระบวนการรักษาร่องรอยทางชาติพันธุ์ (ethnic traces) และการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนจีนโพ้นทะเลในพื้นที่ชายแดนใต้

ผลการศึกษาที่ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2560) ที่มองว่าภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่แฝงนัยทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของผู้ใช้ภาษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติกา กลิ่นจันทร์แดง (2563) ที่พบว่าอาหารและคำเรียกอาหารมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน

นอกจากนี้ การใช้คำว่า “บ๊ะจ่าง” อย่างต่อเนื่องยังสะท้อนบทบาทของภาษาในการเชื่อมโยงความทรงจำร่วมของชุมชน โดยเฉพาะในกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับการเรียกชื่ออาหารตามสำเนียงดั้งเดิมในฐานะการแสดงความรักต่อบรรพบุรุษ ผลการศึกษาดังนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาษาในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างทำหน้าที่มากกว่าการสื่อสาร กล่าวคือ ภาษาเป็นพื้นที่ของการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ ความทรงจำ และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลจากวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2

การวิเคราะห์อัตลักษณ์จีนและความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านอาหารเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ในมิติของอัตลักษณ์ ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ Hall (1996) ที่เสนอว่าอัตลักษณ์มิใช่สิ่งหยุดนิ่ง หากเป็นกระบวนการที่ถูกประกอบสร้างและต่อรอง (constructed and negotiated) อย่างต่อเนื่องผ่านภาษา ความทรงจำ และการปฏิบัติทางสังคม เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างจึงเป็น “พื้นที่แห่งการต่อรองอัตลักษณ์” ระหว่างความเป็นจีนดั้งเดิมกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

ชุมชนไทยเชื้อสายจีนในเบตงยังคงรักษาโครงสร้างความหมายของเทศกาลตามรากเหง้าวัฒนธรรมจีน เช่น การห่อบ๊ะจ่าง การระลึกถึงตำนานชวีหยวน และการรวมตัวของครอบครัว ขณะเดียวกันก็มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมชายแดน เช่น การใช้ภาษาไทยควบคู่กับภาษาจีนและการนำเสนอเทศกาลในพื้นที่สาธารณะ การปรับตัวดังกล่าวสะท้อนพลวัตของอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ของ Bourdieu (1986) พบว่าภาษา พิธีกรรม และกรรมวิธีการทำบ๊ะจ่างล้วนเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นคุณค่าทางเศรษฐกิจได้เมื่อได้รับการยอมรับในระดับสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นธิ เหมมันต์ (2567) ที่พบว่าการสื่อสารอัตลักษณ์อาหารสามารถเพิ่มคุณค่าและประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยที่ชี้ว่าอัตลักษณ์สามารถพัฒนาเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้ (กติกา กลิ่นจันทร์แดง, 2563)

ในกรณีของอำเภอเบตง ซึ่งเป็นเมืองชายแดนที่มีนักท่องเที่ยวเชื้อสายจีนจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์เดินทางเข้ามาอย่างต่อเนื่อง เทศกาลไหว้บ๊ะจ่างจึงมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะเมื่อมีการตีความและนำเสนอวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Richards (2018) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเทศกาลเพื่อการท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อป้องกันกระบวนการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า (commodification) ที่อาจลดทอนความหมายดั้งเดิมของพิธีกรรม

โดยสรุป ภาษา อัตลักษณ์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความเชื่อมโยงกันในลักษณะกระบวนการเชิงพลวัต กล่าวคือ ภาษาเป็นฐานของการสร้างความหมาย ความหมายก่อรูปเป็นอัตลักษณ์ และอัตลักษณ์สามารถพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่พหุวัฒนธรรมชายแดนได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้สะท้อนบทบาทของภาษาศาสตร์สังคม (sociolinguistics) ในการอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวได้อย่างลึกซึ้ง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องภาษาและอัตลักษณ์จีนในเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอเบตงจังหวัดยะลา ยังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้: หน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นควรส่งเสริมเทศกาลไหว้บ๊ะจ่างให้เป็นปฏิทินท่องเที่ยวหลักของอำเภอเบตง โดยเน้นการสื่อสารผ่านเรื่องราว (Storytelling) เกี่ยวกับความหมายทางภาษาและวัฒนธรรมอาหาร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป: ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบอัตลักษณ์อาหารจีนชนิดอื่นในพื้นที่พหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ เพื่อสร้างเครือข่ายเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) ที่เชื่อมโยงกันทั้งภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2560). *รวมบทความวิจัยทางภาษาศาสตร์สังคมและภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กตিকা กลิ่นจันทร์แดง. (2563). *อัตลักษณ์อาหารกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*.
- นิวัฒน์ สวัสดิ์แก้ว. (2561). เส้นทางสู่เบตง: ประตูพื้นที่พหุวัฒนธรรม. ใน *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9*. (หน้า 157–159). มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- มนัส สุทธิการ, และ ญฐฐาระวี พงศ์กระพันธ์. (2566). การพัฒนาเมืองต้นแบบเบตงตามกรอบแนวคิดสามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 18(2), 21–32.
- วรรณาด แซ่เซ่น, ภากร นพฤทธิ, วรธา รุ่งบานจิต, วรากร แซ่พูน, วราลี รุ่งบานจิต, และชูไรดา เจนิ. (2562). การสำรวจภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของอำเภอเบตง จังหวัดยะลาในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียเชื้อสายจีน. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 8 “สร้างสรรค์งานวิจัยสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน”*. (หน้า 248–255). มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- เกษตรชัย และหิม, สกาวรัตน์ บุญวรรณ, ปัญญา เทพสิงห์, พงษ์ทัช จิตวิบูลย์, และภรณ์ยี่ ยี่ถิน. (2567). เบตง: การสรรสร้างแผนที่ท่องเที่ยวจากทรัพยากรทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. *วารสารวิจัยสังคมและปริทัศน์*, 47(2), 272531.
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2568, 31 พฤษภาคม). *ชาวเบตงและนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียร่วมกิจกรรมการแข่งขันกินบ๊ะจ่างในงานวันไหว้บ๊ะจ่าง ประจำปี 2568*.
- ไทยนิวส์. (2568, 31 พฤษภาคม). *ชาวเบตงและนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียร่วมกิจกรรมการแข่งขันกินบ๊ะจ่างในงานวันไหว้บ๊ะจ่าง ประจำปี 2568*.
- นธิ เหมมันต์. (2567). การสื่อสารอัตลักษณ์อาหารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาตลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง. *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่*.
- 北京市文化和旅游局. (2016). *粽子：竹叶包裹的传统美食*. 北京旅游网. <https://www.visitbeijing.com.cn/article/48EQmSI4kW5>
- UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*.

Cottam, H. (2020). *Radical help: How we can remake the relationships between us and revolutionize the welfare state*. Virago Press.

Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21.